

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

SUN'YI INTELLEKTNI AVTOMATLASHTIRISHNING BANDLIK VA JAMIYATGA IJTIMOYIY-IQTISODIY TA'SIRI

Ochilboyev Umidjon Ilxom o'g'li

Shamuratov Ulug'bek Alisher uli

Sultonov Muhammadali Ro'ziboyevich

1,2,3 Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

canc41946@gmail.com, ulugbekshamuratov1219@gmail.com,

mybusiness29.09.2003@gmail.com

Bugungi kunda dunyoda har-xil sohalarda sezilarli o'zgarishlarga olib kelgan texnologik inqilob yuzaga kelmoqda. Sun'iy intellekt(SI) biznes landshaftini o'zgartirgan eng muhim texnologik yutuqlardan biri bo'ldi. Ushbu texnologiya takrorlanuvchi vazifalarni avtomatlashtirish va ularni tezroq va samaraliroq qilish orqali odamlar uchun hayotni yanada qulayroq qildi.

SIning mehnat bozoriga ta'siri so'nggi yillarda olimlar va ekspertlar o'rtasida ko'plab munozara va munozaralarga sabab bo'ldi. Ushbu tadqiqot ushbu sohadagi yetakchi olim va tadqiqotchilarning fikr-mulohazalariga e'tibor qaratgan holda, ushbu mavzu bo'yicha joriy adabiyotlar haqida umumiy ma'lumot berishga qaratilgan. Ushbu sharhning asosiy xulosalaridan biri shundaki, olimlar o'rtasida SI yaqin yillarda mehnat bozoriga sezilarli ta'sir ko'rsatishi haqida umumiy konsensus mavjud. Ba'zi ekspertlar ushbu texnologiyalar yangi ish o'rinlari yaratishiga ishonsalar, boshqalari ish o'rinlarining keng tarqalishiga va ishsizlikka olib kelishidan xavotirda.

SI ni avtomatlashtirishning bandlik va jamiyatga ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri ko'p qirrali va murakkab bo'lib, ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Uning asosiy jihatlarini ko'rib chiqsak:

Ish joyini almashtirish va yaratish: SI avtomatizatsiyasi mavjud bo'lgan ko'plab ishlarni, xususan, takrorlanuvchi vazifalarni yoki muntazam kognitiv funktsiyalarni o'z ichiga olgan ishlarni almashtirish imkoniyatiga ega. Shu bilan birga, u SI ni rivojlantirish, ma'lumotlarni tahlil qilish, robototexnikaga texnik xizmat ko'rsatish va boshqalar kabi sohalarda yangi ish joylarini yaratadi.

Yangi ish imkoniyatlari: Sun'iy intellektni avtomatlashtirishning yuksalishi AI tizimlarini ishlab chiqish, joriy etish va boshqarishni o'z ichiga olgan yangi ish turlariga talabni keltirib chiqaradi. Bularga ma'lumotlar bo'yicha olimlar, mashinani o'rganish bo'yicha muhandislar, AI axloqshunoslari va AI trenerlari kabi rollar kiradi. AI, shuningdek, ko'plab vazifalarni bajarishda inson mehnatini to'ldiradi, bu

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

esa sun'iy intellekt yordamida sog'liqni saqlash diagnostikasi yoki sun'iy intellekt yordamida kengaytirilgan ijodiy ish kabi texnik va yumshoq ko'nikmalarni talab qiladigan gibridd rollarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Daromad tengsizligi: SIni avtomatlashtirish daromadlar tengsizligini kuchaytirishi mumkin. Oson avtomatlashtirilgan ish o'rinlari odatda past malakali va kam maoshli bo'ladi, shu bilan birga yaratilgan yangi ish o'rinlari yuqori darajadagi ta'lim va texnik ko'nikmalarni talab qilishi mumkin. Bu ta'lim olish va malaka oshirish imkoniyatlaridan teng foydalanishni ta'minlash uchun tegishli choralar ko'rilmasa, boy va kam ta'minlanganlar o'rtasidagi tafovutni kengaytirishi mumkin.

Malakatlar va ta'limga qo'yiladigan talablar: SIni avtomatlashtirishning o'sishi ishchi kuchi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni o'zgartirishni talab qiladi. Ma'lumotlar fani, sun'iy intellekt, mashinalarni o'rganish va dasturlash kabi sohalarda tajribaga ega ishchilarga talab ortib bormoqda. Bu odamlarning o'zgaruvchan mehnat bozoriga moslashishini ta'minlash uchun ta'lim va umrbod ta'lim dasturlariga sarmoya kiritish muhimligini ta'kidlaydi.

Ish kuchi dinamikasidagi o'zgarishlar: SIni avtomatlashtirish ishning tabiatini o'zgartirishi mumkin. Ba'zi vazifalar to'liq avtomatlashtirilgan bo'lishi mumkin, boshqalari esa SI yordamida to'ldirilishi mumkin, bu esa ish rollari va mas'uliyatlarining o'zgarishiga olib keladi. Bu, shuningdek, an'anaviy bandlik tartiblariga, masalan, to'liq va yarim kunlik ish, frilanser va gig iqtisodiyotiga ta'sir qilishi mumkin.

Axloqiy va ijtimoiy ta'sirlar: SIni avtomatlashtirish maxfiylik, xavfsizlik, tarafkashlik va javobgarlikka oid muhim axloqiy savollarni tug'diradi. SI texnologiyalari mas'uliyat bilan va butun jamiyatga foyda keltiradigan tarzda qo'llanilishini ta'minlash uchun mustahkam qoidalar va axloqiy ko'rsatmalarga ehtiyoj bor.

Iqtisodiy mahsuldorlik va o'sish: AIni avtomatlashtirish muntazam vazifalarni avtomatlashtirish, xatolarni kamaytirish va samaradorlikni oshirish orqali samaradorlikni sezilarli darajada oshirish imkoniyatiga ega. Hosildorlikning oshishi iqtisodiy o'sishga, yalpi ichki mahsulotning oshishiga va butun jamiyatning turmush darajasini oshirishga olib kelishi mumkin. Biroq, daromadlar tengsizligini bartaraf etish va inklyuziv o'sishni ta'minlash uchun mahsuldorlikni oshirishning afzalliklari teng taqsimlanishi kerak.

Mintaqaviy nomutanosibliklar: SIni avtomatlashtirishning ta'siri texnologiyaga kirish, infratuzilma va iqtisodiy siyosat kabi omillarga qarab mintaqalarda farq qilishi mumkin. Ba'zi hududlar sun'iy intellektni qo'llash tufayli ish o'rinlari o'sishi

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

va iqtisodiy farovonlikni boshdan kechirishi mumkin, boshqalari esa ish joylarini yo'qotish va iqtisodiy pasayish bilan bog'liq muammolarga duch kelishi mumkin.

Umuman olganda, sun'iy intellektni avtomatlashtirishning bandlik va jamiyatga ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri bizning o'tish jarayonini qanchalik samarali boshqarishimiz va u bilan bog'liq muammolarni hal qilishimizga bog'liq bo'ladi. Ta'limga faol sarmoya kiritish, tashabbuslarni o'zgartirish va axloqiy asoslar orqali biz barcha uchun yanada inklyuziv va farovon kelajak yaratish uchun sun'iy intellektni avtomatlashtirish imkoniyatlaridan foydalanishimiz mumkin. Yana bir muhim xulosa shundaki, ish beruvchilar avtomatlashtirish va sun'iy intellektning ishchi kuchiga mumkin bo'lgan salbiy ta'sirini yodda tutishlari kerak. Xususan, ular ushbu texnologiyalar o'z xodimlarining ishdan qoniqish va farovonligiga qanday ta'sir qilishini hisobga olishlari kerak. Bu ish va hayot muvozanatini ta'minlovchi siyosatlarni amalga oshirishni, o'qitish va malaka oshirish dasturlarini taklif qilishni va avtomatlashtirish tufayli ko'chirilgan ishchilarni qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga olishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

J. Mokyr, C. Vickers, N. Ziebarth, The history of technological anxiety and the future of economic growth: is this time different? J. Econ. Perspect. 29 (3) (2015) 31-50.

C. Frey, The Technology Trap: Capital, Labor, and Power in the Age of Automation, Princeton University Press, Princeton, 2018.

D. Susskind, A World without Work: Technology, Automation and How We Should Respond, Allen Lane, London, 2020.